

Förstklassig utbildning vapen i globaliseringen

Svenska Dagbladet den 4 juni 2018

Globaliseringen har ökat mycket kraftigt under de senaste decennierna. Det finns en oro för att det drabbar jobben i Sverige. I skenet av de senaste årens globaliseringsbakslag är det viktigt att lyfta fram fakta och väl underbyggd analys. Det gör det möjligt att satsa på åtgärder som förstärker globaliseringens positiva effekter och dämpar de negativa effekterna. I en rapport som SNS släpper på tisdagen presenterar vi nya insikter baserade på detaljerade data över flera miljoner personer och samtliga företag i Sverige insamlade under perioden 1997 till 2013.

Historiskt har globaliseringen påverkat svenska arbetstagare genom att gynna industrier med kvalificerad arbetskraft och slå ut hela industrier med mindre kvalificerad arbetskraft. Våra resultat visar att vinnarna och förlorarna på globaliseringen numera till stor del jobbar inom samma industrier och företag. Starka företag växer och svaga försvinner samtidigt som organisationen i överlevande företag förändras.

Utvecklingen är överlag positiv då globaliseringen tycks ha ökat lönerna för flertalet arbetstagare. Mest har lönerna dock ökat för mer kvalificerad arbetskraft, vilket tenderar att öka lönespridningen i samhället. I vår analys kan ungefär en tredjedel av lönespridningen under perioden 1997–2013 hänföras till globaliseringen.

Många jobb har flyttat utomlands, men sysselsättningen har också ökat i Sverige i utlandsägda företag. En konsekvens av den ökade internationaliseringen är att yrkessammansättningen i svenska företag blir allt mer kvalificerad. Företag som jobbar mot utländska marknader efterfrågar mer kvalificerad arbetskraft. Multinationella företag har den mest kvalificerade yrkessammansättningen och rent lokala företag har den minst kvalificerade sammansättningen. Att verka internationellt kräver personal i yrken som internationell rätt, logistik och marknadsföring.

Samtidigt flyttar företagen den produktion som är relativt dyr i Sverige till andra länder. Vilka moment som utlokaliseras beror på löner och utbildningsnivå, men även på arbetsuppgifternas innehåll. Somliga arbetsuppgifter kan helt enkelt inte flyttas utomlands. Städtjänster är ett exempel på en mindre kvalificerad arbetsuppgift som är svår att utlokalisera, medan programmering är ett kvalificerat moment som kan förläggas till exempelvis Indien.

Mittenjobben minskar. Även om globaliseringen gör att företag i huvudsak efterfrågar mer kvalificerad arbetskraft är bilden inte entydig. Många yrken som minskat i betydelse befinner sig snarast i mitten av löneskalan. Hit hör exempelvis yrken inom maskin- och monteringsarbete samt metallarbetare och reparatörer. Vi finner alltså stöd för att jobbpolariseringen på svensk arbetsmarknad ökar.

Globaliseringen hänger ihop med den teknologiska utvecklingen som också påverkar sammansättningen av arbetskraft. Ökad konkurrens från import tvingar företag att investera i ny teknologi samtidigt som ökad tillgång till exportmarknader gör det extra lönsamt att investera i ny teknologi. När företag använder ny teknologi efterfrågar de andra typer av arbetskraft. Vi finner bland annat att ny teknologi tenderar att ersätta jobb med rutinartade uppgifter eftersom dessa är

lättast att automatisera. Exempel på låglöneyrken med hög risk för automatisering är vissa typer av kontorsarbeten och kassapersonal. Motsvarande exempel på yrken längre upp i lönefördelningen är redovisningsekonomer och vissa inköps- och mäklaryrken.

En slutsats från vår analys är att relativt likartad arbetskraft påverkas väldigt olika beroende på vilken typ av företag man jobbar i och vilken typ av arbetsuppgift man utför. En lämplig strategi är därför att verka för en arbetsmarknad som snabbt kan anpassa sig till olika förändringar. Utifrån vår empiriska analys identifierar vi fem områden där politiska reformer är av central betydelse.

Fortsätt verka för global öppenhet. Vi vill understryka att Sveriges välstånd bygger på en hög ekonomisk integration med omvärlden. Export innebär att en relativt liten inhemsk marknad inte utgör någon allvarlig begränsning för svenska företags verksamhet, medan import av insatsvaror, komponenter och tjänster ökar effektiviteten och förädlingsvärdet i svensk produktion. Detta arbete sker med fördel genom EU och är viktigt i ljuset av senare tids globaliseringsbakslag.

Säkra ett väl fungerande ekonomiskt skyddsnät. Det behövs för att medborgares acceptans för globalisering ska bibehållas. Ökad globalisering leder till att vissa jobb slås ut medan andra verksamheter expanderar. Medborgare som lämnas vind för våg när de drabbas av globaliseringens negativa aspekter, kommer i ren självbevaringsdrift att rösta för en mer protektionistisk politik.

Stärk utbildningssystemet. Högutbildad arbetskraft klarar sig bättre än mindre utbildad arbetskraft vilket understryker vikten av väl fungerande skolor och universitet. Att verka för en förstklassig utbildning på alla nivåer är en av statens och kommunernas absolut viktigaste uppgifter.

Satsa på vidareutbildning. Omorganisation av företag gör att vissa arbetsuppgifter försvinner medan andra utökas. Vidareutbildning underlättar anpassning till denna förändring. Redan i dag ges anställda med kollektivavtal omställningsstöd för utbildning vid uppsägning. En mer kontinuerlig vidareutbildning är dock önskvärd. Då förändringar i hög grad sker inom företag är det naturligt att arbetsgivarsidan är aktivt involverad. En svårare fråga är hur kostnaden ska fördelas mellan arbetstagare, företag och staten.

Underlätta arbetstagares geografiska rörlighet. Det är framför allt våra tätorter som kommer att växa framöver. Denna urbaniseringstrend är synlig över hela världen och beror inte minst på att den växande tjänstesektorn frodas i större städer där personliga kontakter och möten är lätta att få till stånd. För att underlätta för de större svenska tätorterna krävs inte bara bostäder utan också betydande investeringar i övriga delar av samhället, exempelvis transport och kommunikation, barnomsorg, skola och sjukvård.

Utmaningen för svensk politik är att säkerställa en fortsatt global öppenhet för att inte gå miste om dess samhällsekonomiska vinster, samtidigt som kostnaderna minimeras för den enskilde. Lyckas vi i våra ansträngningar kan vi se framtiden an med tillförsikt, men eventuella tillkortakommande kommer obarmhärtigt att slå mot svenska löner och svenskt välstånd.

Fredrik Heyman

docent i nationalekonomi vid Institutet för näringslivsforskning (IFN) och Lunds universitet

Fredrik Sjöholm

professor i nationalekonomi vid Lunds universitet och Institutet för näringslivsforskning